

УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ В СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ

**БЕЗКРОВНИЙ О.В., К.Е.Н., ДОЦЕНТ,
ШАБЛЯ О.С., МАГІСТРАНТ,
ПОЛТАВСЬКА ДЕРЖАВНА АГРАРНА АКАДЕМІЯ**

Досліджено необхідність реформування організаційних моментів діяльності фондів соціального страхування в умовах сільськогосподарського виробництва. Обґрунтовано необхідність та запропоновано механізм створення і діяльності Єдиного фонду державного соціального страхування працівників аграрних підприємств.

Investigational necessity of reformation of organizational moments of activity of funds of social security in the conditions of agricultural production. Grounded necessity and the mechanism of creation and activity of the Unique fund of state social security of workers of agrarian enterprises is offered.

Постановка проблеми. Ефективний соціальний захист, виражений в достатньо високих і своєчасних видах матеріального забезпечення та соціальних послугах, зафіксований нами при оцінці світового досвіду, був би неможливий без достатнього фінансування діяльності фондів соціального спрямування. В той же час в Україні, на сьогоднішній день існує низка нерозв'язаних проблем організаційного характеру. До найбільш гострих відносяться відсутність єдиних принципів визначення соціальних пільг, дублювання окремих соціальних виплат, відсутність їх чіткої спрямованості, недостатність соціальних виплат з іншими державними витратами тощо.

З метою вирішення цієї проблеми в нашій державі започатковано досить широку науково–практичну дискусію щодо консолідації внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, загальнообов'язкове державне соціальне страхування з тимчасовою непрацездатності, загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття та загальнообов'язкове державне соціальне страхування в єдиному соціальному внеску. При цьому за провідну висувається та ідея, яка полягає в тому, що саме об'єднання функцій з реєстрації та обліку платників внесків у страхові фонди і збирання таких внесків шляхом виокремлення цих функцій дасть змогу державі створити систему реального керування і забезпечення

державних гарантій у соціальному страхуванні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні проблеми фінансування системи заходів соціального захисту сільського населення були й залишаються предметом досліджень як зарубіжних так і вітчизняних вчених, серед яких: І. Басанцов, Н. Внукова, Д. Карамішев [1], Л. Клівденко, Л. Логачова [2], С. Львовчкін [3], Б. Надточій, С. Осадець, А. Шатохін [4], С. Юрій та інші. При цьому їх наукові пошуки не в достатній мірі вирішують проблеми оптимального наповнення бюджетів соціальних фондів для фінансового забезпечення державного соціального страхування в сільській місцевості.

Виявлення невіршених раніше частин проблеми й формування цілей статті. Зважаючи на проведені вище дослідження, а також віддаючи належне широко досліджуваному, механізму запровадження єдиного соціального внеску, що в останній час має ряд, описаних вище, перешкод, на наш погляд доцільним є запровадження механізму об'єднання діяльності фондів: соціального страхування з тимчасовою непрацездатності, на випадок безробіття, від нещасних випадків на виробництві та, запланового до впровадження на засадах обов'язкового, державного медичного страхування в Єдиний фонд державного соціального страхування працівників аграрних підприємств.

Виклад матеріалу дослідження. В основу даної ідеї покладено необхідність спрощення процедури розрахунків за соціальним страхуванням через скасування трьох нині діючих фондів соціального страхування і заміна їх одним об'єднаним фондом, який також має забезпечувати здійснення нововведеного виду соціального страхування – медичного. При цьому на відміну від проектів про запровадження єдиного соціального внеску на нашу думку об'єднанню, з одного боку мають підлягати лише фонди соціального страхування, тоді як Пенсійний фонд продовжує функціонувати окремо від новоствореного Фонду соціального страхування.

Причинами для таких висновків є декілька взаємодоповнюючих факторів, як то фінансове забезпечення та правове регулювання функціонування. Так сучасне законодавство про державне соціальне страхування містить декілька понять страхових внесків, як цільових загальнообов'язкових платежів, що справляється на всій території України та, як відрахування до фонду соціального страхування. Таке визначення поняття, на нашу думку не є прийнятним по відношенню до пенсійного страхування, що пояснюється різною базою для

визначення таких страхових внесків. Крім того державне гарантування (хоча б на мінімальному рівні) виплат пенсій всім групам осіб пенсійного віку та прирівняним до них громадянам дає підстави наголошувати на тому, що пенсійне страхування більше відповідає ознакам соціального забезпечення ніж соціального страхування.

Розглядаючи фінансовий аспект неможливості такого об'єднання слід в першу чергу наголосити на демографічній проблемі, що виникла в Україні загалом, і на селі зокрема. Наслідком цього негативного соціального явища є старіння нації, зростання середнього віку працюючого населення і найголовніше стрімке збільшення чисельності пенсіонерів як в абсолютному розмірі так і особливо, по відношенню до працюючого населення. При цьому неможливо допускати ситуацію за якої непомірне фінансове навантаження на пенсійну систему позбавлятиме систему соціального страхування відповідного ресурсного забезпечення внаслідок непропорційного розподілу коштів, отриманих від сплати єдиного соціального внеску, тим більше, що в переважній частині відповідних проєктів передбачається покласти саме на Пенсійний фонд функції збирання та перерозподілу коштів, що надходять від сплати страхових внесків від страхувальників і застрахованих осіб та інших доходів за видами загальнообов'язкового державного пенсійного та соціального страхування.

В зв'язку з цим, запропонований нами механізм об'єднання, функціонуючих на сьогодні окремо, означених видів державного соціального страхування працівників аграрних підприємств потребує достатньо широких заходів, починаючи із визначення розмірів страхових тарифів і закінчуючи складанням та подачею звітності. Перш за все слід наголосити на тому, що створення Єдиного фонду державного соціального страхування працівників аграрних підприємств не покликане ні в якій мірі зменшити кількість учасників системи соціального страхування. В якості них продовжують залишатися всі юридичні (аграрні підприємства) та фізичні особи (фермери, приватні підприємці), які мають найманих працівників і забезпечують їх роботою, пов'язаною із сільським господарством, тобто вони відповідають ознакам суб'єкта аграрного виробництва.

Уникнення процедури розподілу коштів бюджету то чи іншого фонду соціального страхування між застрахованими особами – працівниками різних галузей з різною частотою виникнення відповідних страхових випадків, сприятиме оптимізації розмірів соціальних виплат працівникам аграрних підприємств, на користь

яких здійснюється той чи інший вид соціального страхування. Досягнення такої можливості є безумовно необхідним, оскільки база для обчислення соціальних виплат, в ролі якої виступає рівень трудових доходів аграріїв, є однією з найнижчих в економіці країни, поступаючись як аналогічному показнику в промисловості так і середньому в країні. Тому додаткова акумуляція коштів соціального страхування в галузевому соціальному фонді створює передумови для перегляду, в найближчій перспективі, методики розрахунку окремих видів матеріального забезпечення. Зокрема, це сприятиме уникненню частковості при виплаті допомоги з тимчасової непрацездатності, що нині залежить від розміру страхового стажу, а надалі, навіть здійснення таких в обсязі більшому за середній заробіток застрахованої особи на момент настання страхового випадку, тобто скоригованому на коефіцієнт, який враховуватиме період перебування в системі соціального страхування, фінансово підтверджений сплаченим страховими внесками (рис. 1).

На рис. 1 наведена організаційна модель діяльності новостворюваного Єдиного фонду державного соціального страхування працівників аграрних підприємств, що є загалом подібною до існуючих механізмів функціонування окремих соціальних фондів. Така схожість, вважаємо, має позитивно вплинути на організацію діяльності Фонду на перших етапах його розвитку. З метою управління і контроль за діяльністю Єдиного фонду державного соціального страхування працівників аграрних підприємств на наш погляд, доцільно створити Наглядову раду, яка являтиме собою керівний орган, створений на умовах паритетної участі осіб – спеціалістів в окремих існуючих галузях державного соціального страхування, а також передбаченого до запровадження на даних умовах – медичного страхування.

Важливим організаційним моментом, що виникає при запровадженні Єдиного фонду державного соціального страхування працівників аграрних підприємств є формування і розміщення його структурних підрозділів. Для вирішення цього питання пропонуємо розміщувати відділення новостворюваного Фонду за регіональним принципом у приміщеннях, на сьогодні існуючих, соціальних фондів. Оскільки штат працівників Єдиного фонду державного соціального страхування працівників аграрних підприємств мають складати саме особи, що працювали до цього в існуючих Фондах соціального страхування і безпосередньо відповідали за роботу із страхувальника – ми та застрахованими особами з аграрного сектору АПК, то не має

виникнути проблема із додатковим навчанням посадових осіб та матеріальним забезпеченням діяльності новостворюваної структури.

Крім того створення Єдиного фонду державного соціального страхування працівників аграрних підприємств має частково вирішити проблему зайнятості шляхом працевлаштування безробітних з числа, в першу чергу, колишніх працівників соціальних фондів, управлінь праці і соціального захисту та інших держслужбовців на відповідні посади для забезпечення напрямку роботи Фонду, пов'язаного із медичним страхуванням.

Ефективна діяльність Єдиного фонду державного соціального страхування працівників аграрних підприємств в переважній мірі залежить від достатності і своєчасності його фінансування, до головну роль мають відігравати страхові внески його учасників (аграрних підприємств та їх працівників).

Рис. 1. Організаційна структура пропонованого Єдиного фонду державного соціального страхування працівників аграрних підприємств

При цьому слід зазначити, що відсутність належного актуарного забезпечення при визначенні страхових тарифів, а також проблеми із визначення бази для обкладання страховими внесками з однієї сторони, і бажання досягти максимального втілення основних принципів соціального страхування – соціальна справедливість та пропорційність – з іншої обумовили необхідність запропонувати прогресивно – регресивну шкалу нарахування страхових внесків.

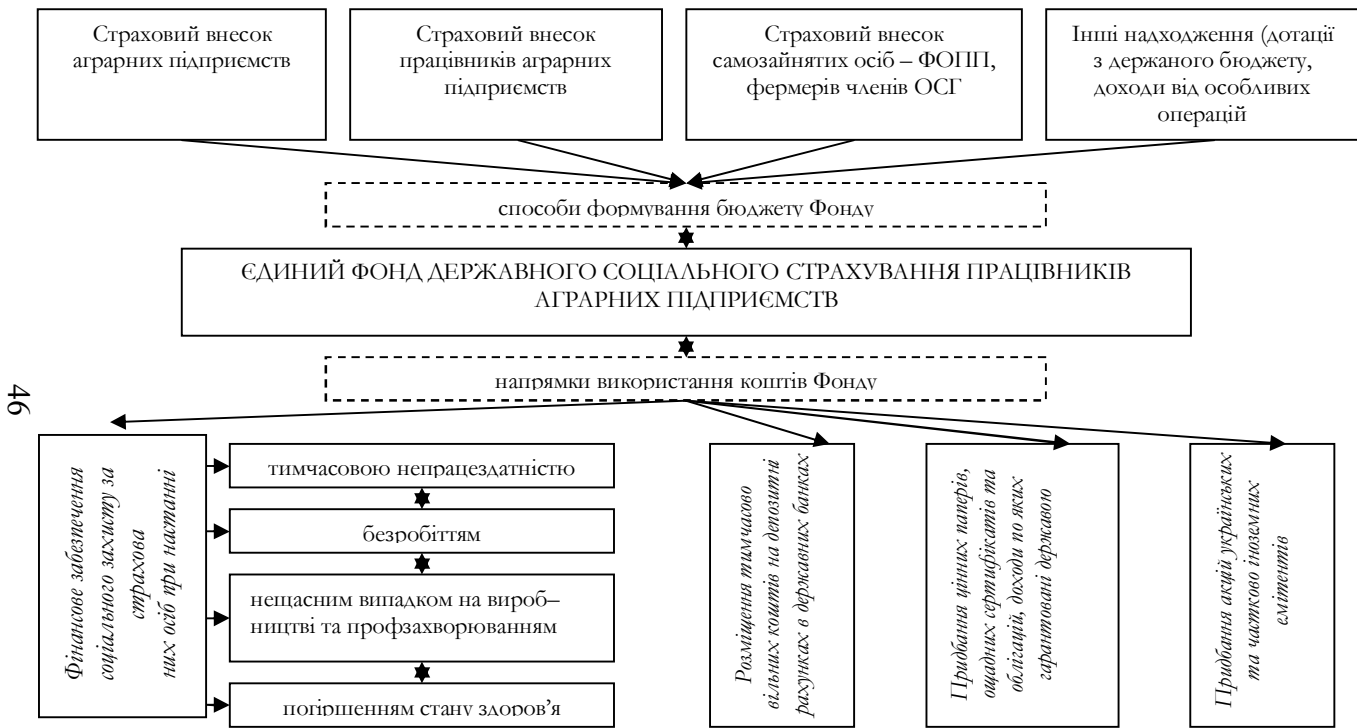
Зрозуміло, що процес справляння страхових внесків займає значну роль, однак він є лише частиною механізму руху фінансових потоків в центрі якого функціонує Єдиного фонду державного соціального страхування працівників аграрних підприємств (рис. 2).

Відображений на рис. 2. фінансовий механізм формування та використання коштів Єдиного фонду державного соціального страхування працівників аграрних підприємств є зовні подібним і загалом відповідає основним принципам діяльності існуючих фондів соціального страхування.

В частині наповнення бюджету Єдиного фонду державного соціального страхування працівників аграрних підприємств слід зауважити, що одночасно з обґрунтованим механізмом справляння страхових внесків аграрних підприємств–роботодавців та їх найманих працівників, значний вплив на фінансування його бюджету мають відіграти страхові платежі, що надходять від добровільно зареєстрованих осіб. В ролі таких суб'єктів страхових відносин виступають в першу чергу самозайняті особи аграрного сектору АПК – фермери, фізичні особи приватні підприємці (в частині власних доходів), а також члени особистих селянських господарств.

Стосовно останніх слід вказати на той факт, що існуюча на сьогодні проблема низької зайнятості в сільській місцевості, де практично в кожній сім'ї наявні безробітні члени, зумовлює не можливість отримання значного кола соціальних виплат, обов'язковою умовою здійснення яких є трудова діяльність і офіційний трудовий дохід.

Розробка механізму справляння страхових внесків до Єдиного фонду державного соціального страхування працівників аграрних підприємств з доходу особистого селянського господарства і подальша його реалізація забезпечить хоча б мінімальний рівень соціального захисту такої категорії селян, через надання матеріального забезпечення та соціальних послуг при настанні відповідних страхових випадків.

Рис. 2. Фінансові потоки пропонованого Єдиного фонду державного соціального страхування працівників аграрних підприємств

Висновки. Загалом зазначимо, що на першому етапі функціонування новоствореного Єдиного фонду державного соціального страхування працівників аграрних підприємств може виникнути проблема незначного дефіциту коштів для фінансування комплексу його видатків за всіма напрямками одночасно. І тому необхідним буде використання дотацій з державного бюджету

Однак в найближчій перспективі, завдяки оптимізації напрямків використання коштів Єдиного фонду державного соціального страхування працівників аграрних підприємств та механізмів їх встановлення, розширенні кола його суб'єктів, а також досягненні прогнозованого позитивного ефекту від запровадження прогресивно-регресивної шкали справляння страхових внесків така необхідність, на нашу думку, відпаде.

Крім того ефективне функціонування Єдиного фонду державного соціального страхування працівників аграрних підприємств, в через декілька років, має сприяти акумуляції вільних коштів, які доречно буде розміщувати на депозитних рахунках та інвестувати у різні проекти гарантовані державою. Це стане запорукою значного покращення якості соціального захисту в першу чергу працівників аграрних підприємств, також інших жителів сільської місцевості, яке виалеться у збільшення розмірів всіх видів соціальних виплат.

Література.

1. Карамішев Д. Єдиний соціальний податок: панацея чи профанація / Карамішев Дмитро // Віче. – 2006. №11/12. – С. 46 – 48;
2. Логачова Л. До питання запровадження єдиного соціального внеску в Україні / Л. Логачова, Є. Котов, О. Прогнімак // Справочник кадровика. – 2005.– № 5. – С. 62 – 66;
3. Львовчкін С.К. Соціальний захист населення в контексті фінансової політики / С.К. Львовчкін // Науковий вісник [ДПА України]. – 2008. – №2. – С. 87 – 90;
4. Шатохін А. Аграрне реформування: Соціальний захист сільського населення / А. Шатохін // Віче. – 2009. – № 2. – С. 109 – 120.